

Z. Κεφάλαιο.

I

Δέν εἶνε σύμπτωσης ποῦ ἀπαντηθήκανε σὸ κόσμο
 δυὸ ἄνθρωποι.

Αἴγιοι σὸ κόσμο — ἴσως μοναδικοὶ — εἶνε ποῦ
 ἀπαντιῶνται. Γιατὶ ἀπαντιῶνται μόνο ὅσοι τραβᾶν δυὸ
 δρόμους χωρισμένους μὰ . . . παράλληλους. Κ' ἔτσι ἔχει
 δίκην ὁ κόσμος ποῦ παραξενεύεται. Γιατὶ ὅσοι δρόμοι —
 καὶ γιὰ τὸ „κόσμο“ εἶνε ὅλοι — διασταυρῶνονται, δὲ
 φέρουν σὲ καμμιά συνάντηση — κι' ἄς εἶνε σὸν καθένα
 ποῦ περνάει ἀπάνου τους ἢ μιὰ στιγμὴ δοσμένη ποῦ θὰ
 χτυπήσῃ τὸν ἀγκῶνα του σὸ διπλανό του — ἐνῶ γιὰ
 ὅσους οἱ δρόμοι εἶνε παράλληλοι, ἔρχεται πάντοτε μιὰ μέρα
 ποῦ ἀνταμώνουνε — κι' ἄς μὴν εὗρηκε ἢ Ἐπιστήμη,
 ὅσο κι' ἂν ἔφαξε, οὔτε πιὸ πέρα ἀπ' τὸν ὀρίζοντα: ἕνα —
 ἔστω τὸ πιὸ μικρὸ κι' ἀσήμαντο — σημάδι ποῦ θὰ μπο-
 ρούσαν νὰ ἐνωθοῦν ἢ ἔστω καὶ μόνο ν' ἀκουμπήσουν δυὸ
 γραμμὲς ποῦ εἶνε παράλληλες. — Κι' ἄλλοτε ὁ κόσμος
 ἔλεγε πῶς εἶνε ἀναμφισβήτητα διαβολικὴ παρέμβασις, ἐνῶ
 σήμερα ποῦ πολιτίστηκε προσφεύγει σὲ μιὰ λύση πιὸ εὐσυ-
 νείδητη καὶ λέει ὅτι εἶνε ἢ σύμπτωσης. Ὅσο γιὰ τὴν
 Ἐπιστήμη: αὐτὴ κατάφερε νὰ παραβλέψῃ καθεὶ ποῦ εἶνε
 πιὸ σπάνιο ἀπ' τὸ καθημερινὸ καὶ ποῦ θὰ πρόσφερε μιὰ
 ἐξαίρεση — ποῦ εὐπρόσδεκτη δὲ θᾶηταν διόλου — σιτοῦς
 κανόνες της! Γιατὶ ὅσο γιὰ τὴν Ἐπιστήμη: αὐτὴ ξεκίνησε
 ἀπὸ τὴν ἀρχὴ (κ' ἔτσι ὁμως τέλειωσε μαζὶ της): ὅτι ἀνά-
 μεσα ἀπὸ μᾶς κι' ἀπὸ τὰ γύρω μας στέκεται πάντοτε καὶ

μόνο τὸ ἰντελλέκτο — καὶ δὲν ἐρώτησε ποτὲ τί τάχα νᾶ-
 εἶνε ἀνάμεσα ἀπὸ μᾶς καὶ τὸν ἑαυτὸ μας! Κ' ἔτσι
 ὅσοι ἐργάστηκαν μὲ τὸ ἰντελλέκτο μόνο δὲν ἀργήσανε (καὶ
 ποιὸς θὰ τὸ κατάφευρε πιὸ γρήγορα!) νὰ συνηθίσουνε νὰ
 ξεχωρίζουνε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ κτῆνος — μὰ ὅμως ποτὲ
 δὲν ὠνειρεύτηκαν — γιὰ εἶχαν πάντοτε ὕπνο ἀτάραχο —
 πῶς, ἂν ἐσκάβανε (γιὰ δὲ κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπ' τοῦ νὰ
 σκάβουνε) πιὸ λίγο, ἴσως νὰ βροῖσαν μέσα μας καὶ κᾶτι
 ἀλλιώτικο ποῦ θᾶπρεπε νὰ τὸ χωρίσουν κι' ἀπ' τὸν
 ἄνθρωπο!

Κ' ἔτσι σὲ μένα ἀπόμεινε νὰ δοκιμάσω κ' ἕνα τέτοιο
 τόλμημα. Τὰ πιὸ πολλὰ — ὅσα εἶπῶ — θὰ μοιάζουν σᾶν
 παράλογα. Τὸ ξέρω. Γι' αὐτὸ καὶ λίγοι θὰ μὲ νοιώσουνε.
 Οὔτε ζητάω μιὰ ἐμπειρικὴ δικαίωση. Γιὰ μόνη μου δι-
 καίωση βρῆκα πάντοτε τὴν ἴδια μου τὴ πίστη! Κ' ἔτσι:
 ὅσα εἶπῶ δὲ θὰ ζητήσω — οὔτε μπορῶ — νὰ τὰ στηρίξω
 σὲ λογικὲς ἢ ἐμπειρικὲς προϋποθέσεις. Γιὰ ὅσο γιὰ τὸ
 λογικὸ: μοῦ εἶνε πολὺ ἐξαρτημένο ἀπ' τίς ἀνθρώπινες μου
 ιδιότητες — κι' ὅσο γιὰ τὴ πραγματικότητα: μοῦ εἶνε πολὺ
 ἐκφυλισμένη καὶ παραμορφωμένη (γιὰ νὰ μὴ πῶ: μασ-
 καρεμμένη) ἀπ' τὴ καθημερινή της χρῆση . . .!

II

Κι' ἀρχίζω ἀπ' τὸ δογματικὸ ξεκίνημα:

„Δὲν εἶνε τίποτα ποῦ νᾶεἶνε σύμπτωσις!“

Αἰῶνες περάσανε καὶ θὰ περάσουν κι' ἄλλοι ἀμέτρητοι,
 γιὰτὶ ἀσυμπλήρωτη εἶνε ἡ αἰωνιότης! . . .

Ὅταν σκυμμένοι ἀπάνου στὸ παράθυρο ποῦ δείχνει 'ς
 ἕνα πέλαγος ἢ σὲ μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα καὶ τὸ ξημέρωμα

ἢ τὸ ἡλιοβασίλεμμα τραβάει τὰ μάτια μας ἔς ἓνα σημάδι ἀόριστο τοῦ ὁρίζοντα — καὶ γράφουμε ὅπως ἔγραφα. ἄλλοτε κ' ἐγὼ, μ' ἓνα βαρὺ ἀναστέναγμα, τοὺς στίχους:

„ Κ' ἔτσι γέρονε

„τὰ σύγγραφα βαρειά σὲ κάποια Δύση

„ἐμένα — ποῦ εἶμαι μόνος μου — μὲ παίρνουνε

μαζὶ τους . . . ὅπως ὅλα μέσ' στὴ Χτίση . . .“

.. ὅταν ζητᾶμε ἀπελπισμένα ἓνα κομμάτι ἀκόμα νὰ κρατήσουμε ἀπ' τὸ Σήμερα κ' ἔτσι μὲ φταίξιμο δικό μας, ἀπ' τὸ πολὺ συνειδητὸ ποῦ ἀσύνετα σταλάζουμε στὸ πέραςμα τοῦ Χρόνου, ἀρχίζει τ' Αὔριο πάντα ἀπ' τὴ παροραμονή,

δὲν ἐρωτήσαμε ποτὲ:

„Περνάει ὁ Χρόνος πάνου μας ἢ μήπως καὶ περνᾶμε ἐμεῖς ἀπάνου ἀπὸ τὸ Χρόνο;“ . . .

Τὶ ἀπάντηση θὰ δίναμε στὸ τέτοιο ἐρώτημα;

“Ἄς ποῦμε λίγα ἀπὸ τ' ἀνείπωτα κί' ἀπ' ὅσα τὰ ὄντα ποῦ εἶνε πιὸ σοφὰ ἀπὸ μᾶς δὲ λένε — γιὰτὶ ξέρονν νὰ σωπαίνουν. Μὰ δὲ θὰ εἰπῶ κ' ἐγὼ περισσότερα παρ' ὅσα λέει ἢ σιωπὴ τους.

Κ' εἶνε γι' ἀπάντησις στὸ ἐρώτημά μου — ἓνα καινούργιο ἐρώτημα ποῦ μᾶς γεννιέται:

„Υπάρχει Χρόνος ἀφοῦ ὑπάρχει Αἰωνιότης;“ . . .

Τὸ λογικὸ μέσ' στὴν ἀνικανότητά του ν' ἀναγνωρίσῃ, ἔστω καὶ μόνον ὑποθετικά, τὶς ἔννοιες ὅσες δὲ χωρᾶν στὴ καθαρὴ (πόσο λιγώτερο: στὴ πρακτικὴ) του γνώση, θὰ παραβλέψῃ βέβαια τὴν αἰωνιότητα, ἀφοῦ δὲ μπορεῖ νὰ προῦποθέσῃ μιὰ δεδομένη ἔννοια ποῦ νὰ τῆς ἀντιστοιχῇ.

Μὰ ὅμως γιὰ μένα — (ὅποιος ρωτᾷει: „γιατὶ“, ἅς καταφύγῃ ἔς ὅσους κερδίζουν τὶς ἀλήθειες τους μὲ τ' ἀσυ-

ρείδητο καὶ νόθο κατασκευάσμα μιᾶς δικαιολογίας) — γιὰ μένα, λέω: ὑπάρχει αἰωνιότης. Κ' ἤτανεχτὲς καὶ σήμερα εἶνε καὶ θᾶινε κί αὔριο ἢ ἴδια. Καὶ δὲ χωρίζεται σὲ Χτὲς καὶ σὲ Αὔριο. Κ' ἔτσι τὸ Σήμερα ποτὲ δὲν ἦταν Χτὲς. Κ' ἔτσι τὸ Σήμερα ποτὲ δὲ γίνεται Αὔριο. Γιατὶ ἢ Αἰωνιότης εἶνε μιὰ κατῆστασις — εἶνε ἓνα αἰώνιο Σήμερα ποῦ ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὸ Ἄπειρο. Δὲ ξετυλίγεται καὶ μένει πάντα στάσιμο!

Πάνου ἀπ' αὐτὸ τὸ Σήμερα περνᾶμε ἑμεῖς καὶ τὸ ρολοῖ ποῦ ἐβάλαμε νὰ μᾶς χτυπάη τὸ πέρασμα τοῦ Χρόνου — δὲ μᾶς μετροᾷει στοὺς χτύπους του παρὰ μονάχα τὰ ἴδια μας τὰ βήματα. Κί' ἀπάνου μας δὲν εἶνε τίποτα ποῦ νὰ περνᾶη. Γιατὶ εἶνε — δὲν περνᾶνε ὅσα εἶνε γύρω μας . . . κί' ἀπ' ὅσα μᾶς συμβαίνουνε, τὰ πιὸ παρᾶξενα, τὰ πιὸ ἀνεξήγητα, τὰ πιὸ παρᾶλογα — κανένα δὲ κρατιέται ἀπὸ — δὲ ξέρω ποιά — πηγὴ ποῦ νᾶεινε ἀπόξω, ἔστω λιγάκι . . . πιὸ ἔξω ἀπὸ τὰ στήθια μας! Ὅσα γίνονται εἶνε ὅλα μέσα μας — κ' ἑμεῖς εἴμαστε ἢ Μοίρα μας — καὶ μέσα μας (κᾶπως βαθύτερα ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια ποῦ βλέπουν μέσα τους οἱ πιὸ πολλοὶ ἄνθρωποι) βρίσκεται ὁ Δημιουργός μας!

III

Μᾶς διευθύνει δίχως νὰ τὸ ξέρουμε — Μᾶς κυβερνάει χωρὶς νὰ νοιώθουμε τὴ δύναμή του — Δὲν εἶνε τίποτα συνειδητό — Πολλὲς φορὲς μᾶς φαίνεται ἄσκοπο, γιατί μᾶς ἔμαθαν κ' ἐσυννηθίσαμε νὰ βάζουμε τὴ θέλησή μας τὴ συνειδητὴ πιὸ πάνου ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας: κ' ἔτσι τὸν βλέπουμε σᾶν κᾶτι ξένο καὶ μιᾶμε γιὰ μιὰ σὺμπτωση ποῦ μᾶς ἐμπόδισε νὰ πᾶμε ἐκεῖ ποῦ θέλαμε νὰ φθάσουμε,

ἐκεῖ ποῦ λέμε τάχα ὅτι ἦταν ὁ προορισμός μας — καὶ μιλάμε γιὰ μιὰ Μοίρα ποῦ στὰ χέρια της ἐπέσαμε ἄδικα καὶ ποῦ ἦταν ἄστοργη μαζί μας!

Ἦχι! τίποτα δὲν εἶνε σύμπτωσις. Ἦχι ἐναντίας: τὸ καθεὶ ποῦ μᾶς συμβαίνει εἶνε πολὺ συμπτωματικὸ γιὰ τὸν καθένα μας!

Θὰ εἰπῆτε: αὐτὸ ποῦ λέω δὲν εἶνε παρὰ μόνο μιὰ δικαίωσις τῆς πραγματικότητος. Ἦχι! γιὰτὶ ἀκριβῶς εἶνε τὸ ἀντίθετο. Ἦ πραγματικότης κρατιέται πάντοτε ἀναπόφευκτα ἀπ' τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου. Μὰ ὅμως χρόνος δὲν ὑπάρχει σὲ καμμιά Διωνιότητα. Κ' ἔτσι ὅ,τι λέμε αὐθαίρετα: „πραγματικότης“, δὲν εἶνε παρὰ μόνο κάτι ψεύτικο — εἶνε ἢ „Μάγια“ (γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ τοὺς Ἰνδοὺς), ὁ πέπλος ποῦ τὰ μάτια μας πλανεύει κ' ἔτσι βλέπουμε ὅ,τι δὲν ὑπάρχει διόλου. Ἦμεῖς! Ἦμεῖς εἴμαστε μόνο κι' οὔτε ἓνα κάτι πιο πολὺ ἀπὸ μᾶς!

Μὰ ποῖο εἶνε αὐτὸ ποῦ εἴμαστε Ἦμεῖς; ποῖο τάχα εἶνε τὸ κάτι ἐκεῖνο που δικὸ μας εἶνε, ποῦ εἶνε πιο πολὺ δικὸ μας κι' ἀπ' τὴν ἴδια μας τὴ θέληση καὶ ποῦ τίς πιο πολλὰς φορὰς τὴν ἀναιρεῖ καὶ τὴν ὑπερνικάει, ποῦ ἀπὸ „καλὸ“ κι' ἀπὸ „κακὸ“ κι' ἀπὸ τὴ διαφορά τους τίποτα δὲ ξέρει, ποῦ εἶνε πιο πάνου ἀπὸ τίς πιο μεγάλες ἀντιθέσεις, ποῦ ὅλα τὰ ἐνώνει σὲ μιὰ ὑπέργεια κι' ἄφραστη ἁρμονία, ποῦ γιὰ τὴ σύνθεσή της — μόνο γιὰ τὴ σύνθεσή της —, ἀδιάφορα ἀπὸ κάθε λογικὸ ἢ καὶ ἠθικὸ χρωματισμό, συμβαίνουν ὅλα ὅσα μᾶς φέρνει ἢ ζωὴ, τὰ πιο παράξενα ὡς τὰ πιο κανονικά, τὰ πιο ἀνεξήγητα ὡς τὰ φυσικώτερα;

IV

Εἶνε ὁ „Ρυθμὸς“ ποῦ πάει μπροστά κι' ἀκολουθάει τὸ καθεὶ. Εἶνε ὁ Ρυθμὸς ποῦ κυβερνάει τὸ κόσμος, ποῦ εἶμαστε ἐμεῖς κ' εἶνε συγχρόνως ὁ Θεὸς μας, ποῦ 'ς ὄλα τὰ ὄντα ὁ ἴδιος εἶνε καὶ ποῦ μοιάζει σὰν ἀπ' τὰ ὄντα τὰ ἴδια νὰ γεννήθηκε, ποῦ στέκεται πιὸ πάνου ἀπ' τὸ καλὸ ἢ κακὸ, ποῦ στέκεται πιὸ πάνου ἀπ' τὸ σωστὸ ἢ παράλογο, ποῦ ὑπερνικάει τὴ κάθε ἀνθρώπινη ἀντίθεση, ποῦ εἶνε ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτὸς μας κ' εἶμαστε ἐμεῖς ἢ ἀποκάλυψις του, ποῦ ὅσα μᾶς γίνονται εἶνε μόνον οἱ ἦχοι του κι' ἄς μὴ τοὺς ἄκουσαν οἱ πιὸ πολλοὶ ποτὲ στὴ ζωὴ τους, ποῦ ὄλα ὅσα γίνονται εἶνε μόνο γιὰ τὴν ἑναρμόνηση τῶν ἦχων του. Ἐνα τραγοῦδι εἶνε μονάχα, μιὰ ὑπερκόσμια μουσική, εἶνε ὁ „Ρυθμὸς“ ποῦ δὲ μπορεῖ ν᾿αἰνε ἠθικὸς ἢ ἀνήθικος, παράλογος ἢ λογικός, ποῦ εἶνε μονάχα — (τὶ περσότερο ὅμως ν᾿ἦταν) — . . . ρυθμικός!

Κ' ἔτσι δὲν εἶνε τίποτα ποῦ ν᾿αἰνε σύμπτωσις. Τὸ πιὸ ἀνεξήγητο γιὰ τὴν ἀνθρώπινὴ μας σκέψη εἶνε κι' αὐτὸ ἓνα κῶμα ποῦ γεννιέται ἀπὸ τοὺς ἦχους τοῦ Ρυθμοῦ τοῦ ἀπέραντου ποῦ κυβερνάει τὸ κόσμος, ποῦ ὅσο κι' εἶνε ἀπέραντος χωράει στὰ στήθια μας κ' εἶνε δικὸς μας — γιὰ τὰ στήθια μας εἶνε πιὸ ἀπέραντα ἀπ' τὸ κόσμος ὀλόκληρο τὸν ὄρατό!

Πέστε ὅπως θέλετε τὶς ἀντιλήψεις μου. Πέστε τις — τὶ μ' αὐτό; — μιὰ . . . „αἰσθητικὴ κοσμοθεωρία“, προσθέτοντας ἓνα βαθὺ θαυμαστικὸ καὶ πλάϊ του μιὰ παρένθεση κι' ἀνάμεσα ἀπ' τὰ τόξα της τὰ λόγια: *contradictio in adjecto* . . . Ἀπὸ τὸ στόμα σας θ᾿αἰνε σωστὰ εἰπωμένο — Ἐσεῖς εὗρήκατε ἓνα „νοῦ“ ποῦ κυβερνάει τὸ κόσμος, γιὰ τὴν ἦταν εὐκόλο νὰ καθορίστε μιὰ — ὁποιαδή-

ποτε — έννοια παίρνοντάς την από την αντίστοιχό της, στη περίπτωση μας: απ' την άνοησία! Κ' έτσι έπροσδόσατε στο κάμν εκείνο — ποῦ τοῦ αναθέσατε νά κυβερνάη τὸ κόσμον —: τίς ανθρώπινές σας ιδιότητες, αδιάφορο ἂν τὰ προτερήματά σας ἢ ἔλαττώματα, γιατί απ' τ' ανθρώπινα δέν εἶνε τίποτα ποῦ τὰ μπορῆ νά λογισθῆ χωρὶς τὸ αντίστοιχό του.

Γι' αὐτὸ εἶνε δύσκολο νά νοιώσετε τί λέω καὶ μὲ τί δίχως σᾶς μιλάω γιὰ ἓνα „Ρυθμό“, γιατί δέν εἶνε τίποτα συνειδητὸ κι' ανθρώπινο ποῦ νά μπορῆτε — ἔστω καὶ μόνο δοκιμαστικά — νά τοῦ προσφέρετε μιὰ θέση μέσ' στή σφαῖρα τοῦ λογικοῦ σας — κι' ἄς εἶνε μέσα σας, κι' ἄς εἴσθε σεῖς ἢ ἴδια — μὰ ὅμως παρὰνομα παρεφθαρμένη του — ἀποκάλυψις. Μὰ ἔσεῖς ξεχάσατε τὸν ἑαυτὸ σας καὶ τὴν εὐθύνη σας ἀπέναντι του — καὶ μέσα σας δὲ βρήκατε ἄλλο τίποτα παρὰ μονάχα ἓνα κομμάτι „λογικὸ“ ποῦ ἄλλους σᾶς ἔκαμε . . . σοφοὺς κι' ἄλλους σᾶς ἔκαμε ἢ λιθίους καὶ βρήκατε ἔτσι ὅτι κ' ἐδῶ εἶνε μιὰ καινούργια ἀντίθεσις ποῦ δίχως ἄλλο χρειάζεται μιὰ πιστοποίηση!

Μέσα μας εἶνε ὁ κόσμος ποῦ εἶνε ἀπέραντος, ποῦ εἶνε πιὸ ἀπέραντος ἀπὸ τὸ κόσμον ὀλόκληρο τὸν αἰσθητὸ. Κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας τοῦ καθενὸς ἢ ἀποστολὴ κ' εἶνε ἓνας κόσμος μέσα μας ποῦ ἀποζητάει τὴν Ἀπολύτρωση. Γιατὶ ὁ καθένας μας γεννιέται κ' ἔρχεται στή ζωὴ μόνο καὶ μόνο (μὰ ὅμως ποιὸς τὸ νοιώθει!) γιὰ νά γίνῃ ὁ Ἀνθρωπῆς τοῦ κόσμου ποῦ εἶνε μέσα του, ποῦ μὲ τὴ γέννησή του ὑπόταξε κάτου απ' τὸν ἄδικο ζυγὸ τοῦ ἀνθρώπινου! Κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας φτωχοὶ ποῦ ἔχουν ἀπαίτηση γιὰ τὸ ψωμὶ τους — κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας ἀδικημένοι ποῦ ἔχουν ἀνάγκη απ' τὴ

δικαίωσήτους — κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας παιδιὰ ποῦ ἔχουν δικαίωμα γνήσιο στὴ πατρότητά μας — κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας ὁ Θεὸς ποῦ θὰ πεινάσῃ καὶ σιὸ τέλος θὰ . . . πεθάνῃ ἂν λείψῃ ἡ πίστις μας! Κ' ἔτσι εἶνε μέσα μας ἕνας „Ρυθμὸς“ ποῦ ἀνάγκη ἔχει πολλὰς φορὰς ν᾿αἰμαστέ πιὸ βουβοὶ καὶ πιὸ κλεισμένοι ἀπ' τὰ ὄντια ἀκόμα ποῦ εἶνε σοφώτερα ἀπὸ μᾶς! γιὰτὶ ἔτσι μόνο θὰ μπορέσουμε νὰ νοιώσουμε τοὺς ἤχους του καὶ νὰ πιστέψουμε στὴ δύναμή του καὶ σιὸν ἑαυτὸ μας!

Μὰ ὅμως ποιὸ δρόμο νὰ σᾶς δείξω ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ σᾶς φέρῃ σὲ μιὰ τέτοια πίστις;

Δὲ ξέρω νὰ σᾶς πῶ περισσότερα ἀπ' τοὺς στίχους:

„Κάποια εἶνε μέσα μας μιὰ χώρα ἀπέραντη
 „ποῦ ὅμως πιὸ πέρα εἶνε ἀπ' τὴ σκέψη —
 „Τὰ μάτια φτάνουν πιὸ μακριὰ ἀπ' τὴ σκέψη μας
 „κι' ὅποιος τὰ μάτια κλείσει ἔχει τὴ βλέψη!“

Ἄν δὲ μὲ νοιώσετε — μὴ πῆτε ὅμως πῶς ἔχω κι' ἄδικο — γιὰτὶ ἄδικο ποτὲ δὲν ἔχει ὅποιος πιστεύει! Πρέπει ν' ἀρχίσετε νὰ συνηθίσετε καὶ σι' ἀσυνήθιστα. Γιὰτὶ ἀσυνήθιστη εἶνε πάντοτε ἡ ἀλήθεια. Κι' ἀπ' τὴν ἀλήθεια βγαίνουν ὅλα ὅσα εἶνε ἀπίστευτα.

Γι' αὐτὸ κ' οἱ λίγοι μόνο θὰ πιστέψουνε!

V

„Βλέπεις τὸ κῆμα πῶς τραβάει
 „τὴ θάλασσα ὅλη ἀπάνου του, κοντά του;
 „Κάποιο σὰν χέρι ἀγνώριστο ὁδηγᾷ:
 „Εἶνε ὁ Ρυθμὸς ποῦ πάει μπροστά του!

„Μέσα μας θάλασσα εἶνε. Στὸ βυθὸ
 „φίκια εἶνε ὄγρὰ ποῦ ἢ θύελλα ξεριζώνει
 „μὰ οἱ πῶ πολλοὶ ξεχνᾶνε τὸ Ρυθμὸ
 „γιατὶ ὅ,τι εἶνε δικό τους δὲν τοὺς σώνει.

—
 „Ξέρνονται ἀπόξω — στὰ ῥηχὰ —
 „γιατὶ ὄξω ἢ χώρα φαίνεται μεγάλη
 „κι' ὁ κόσμος λέει πῶς πᾶν μπροστὰ
 „κι' αὐτὸ τοὺς φτάνει: ὅταν τὸ λένε οἱ ἄλλοι.

—
 „Ὅξω εἶνε ἢ γνώση κι' ὄξω εἶνε τὸ φῶς
 „κι' ὄξω εἶνε ἀπόλα ἐκτὸς . . . ἀπ' τὰ δικά τους.
 „Ἐχτὲς ἀκόμα ἦταν παιδι κι' ὠχρὸς
 „καὶ σήμερα ἔχει πάει στὴ συντροφιά τους.

—
 Ἐχτὲς ἦταν ὠχρὸς κ' ἦταν παιδι
 „τόσο ποῦ δὲ τὸν γνώριζε ἢ μητέρα
 „γιατὶ οἱ μητέρες ξέρουνε μιὰ εὐχὴ
 „μὰ δὲ τὴ δίνουν πρὶν χαράξῃ ἢ μέρα —

—
 „Κ' ἔτσι ὅσους ξημερώνονται ὄρφανοὶ
 „δὲ τοὺς προφτάνει ἢ εὐχὴ τους
 „καὶ ξεμαθαίνουνε τὴ προσευχὴ
 „κι' ἄς ξημερώθησαν στὴ προσευχὴ τους!

—
 „Καὶ ποιοὶ ἀπομείναν; — Ὅλοι ἔχουνε πάει
 „μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ναῦρουν γνώση
 „καὶ τὴν ἀλήθεια ἢ γνώση προσπερνάει
 „καὶ δὲ τοὺς ἀπομένει πιά οὔτε τόση —

„γιά νὰ σᾶς ποῦνε δταν νυχτώση
 „ποῦθε ἢ νυχτιὰ ἀρχινάει
 „καὶ ποῦ θὰ πάη
 „ὅταν τελειώση!

—

— Μείνε στὸ πλάϊ μου Ἐσὺ

„γιατί τὸ κρῦο κ' ἢ φοίκη μὲ παγώνουν —

„Απαντηθήκαμε σὲ μιὰ ἐποχὴ

„τοῦ γιὰ ὄσους ἀνταμώνουν

„οἱ νύχτες ξέρουν μιὰ σιωπὴ

„ποῦ πάντα ἀπ' τὴν ἀρχὴ

„τὴ ξαναλένε ἀπ' τὴν ἀρχὴ

„κ' ἔτσι ποτὲ δὲ ξημερώνουν!“

VI

Μὰ οὔτε εἶνε ἢ νύχτα γιὰ νὰ ξημερώνη — Οἱ πιὸ πολλοὶ δὲ βλέπουνε στὴ νύχτα παρὰ μόνο κάποια διάβαση . . . μιὰ διάβαση —: πρὸς τὴν ἡμέρα; . . . πρὸς τὸ φῶς; . . . δὲ ξέρω πῶς τὸ λένε — κάπως ἔτσι ἐκφράζονται — γιὰτὶ ἔχουν τόση ἀνάγκη ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ ἔρχεται ἀπόξω ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ εἶνε πάντα ἀλλιότικη — ποῦ ξέρει πάντοτε καὶ τοὺς ἀνοίγει νέες ἀπόψεις καὶ πλουτίζει ὄλο περισσότερο τὴ συλλογὴ τους — ἐνῶ ἢ νύχτα εἶνε μονάχα ἢ μιὰ . . ., δὲν ἔχει ἀρχὴ — δὲν ἔχει τέλος ἢ ἀποψὶς της — δὲν εἶνε διόλου ἀποψὶς . . ., δὲν ἔχει οὔτε ὄρια γιὰ νὰ κλείσουν τὴν εἰκόνα της σὲ μιὰ συγκεκριμένη ἱκανοποίηση — γιὰ νὰ τὴ κλείσουνε 'ς ἓνα ὠρισμένο πλαίσιο, χρουσωμένο ἀπ' τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου κ' ἔτσι περήφανα νὰ τὴ κρεμάσουνε στὸ σπίτι τους καὶ νὰ τὸ μάθῃ ἢ γειτωνιά — νὰ πάη . . . νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ ἰδῇ τὴν ἐκθεσὴ τους — νὰ

πάρη κάτι ἀπ' ὅσα ξέρουνε. Γιατὶ κι' αὐτὸ εἶνε μέσ' στ' ἀνήθικό τους πρόγραμμα: νὰ δόσουν κάτι καὶ στοὺς ἄλλους ποῦ δὲν εἶχανε τὴν ἴδια τύχη σὰν κι' αὐτοὺς . . . Καὶ οἱ ἄλλοι παίρουνε τὸ „κάτι“ αὐτὸ — τὸ ψύχαλό τους παίρουνε — καὶ τοὺς φιλιοῦν τὰ πόδια ὅταν τὸ παίρουνε — γιατί δὲ ξέρουνε πῶς ὅσοι ἀπλώνουνε τὸ χέρι τους — κοκκαλιασμένο χέρι! — γιὰ νὰ δόσουνε, παίρουν περσότερα παρ' ὅσα δίνουνε! Γιατὶ ἂν τὸ ξέρανε — θὰ νοιώθαι τὶ θὰ εἶπῃ νᾶεινε φτωχοὶ καὶ περιφρονημένοι, νᾶεινε στραβοὶ καὶ ξεχασμένοι . . . κι' ὅταν τὸ νοιώθαι θὰ προτιοῦσαν νὰ μείνους ἔτσι πάντοτε . . . Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἶπῃ; . . . Θὰ μὲ πιστέφουνε κι' ἂν πάω σιὸ πλάϊ τους λέγοντας: Ἡ φτώχεια σας, ἡ ὀρφάνια σας, ἡ νύχτα σας: εἶνε τὰ τρία πιὸ ἀταίριαστα καλὰ ποῦ ὑπάρχουνε; — „Ψωμὶ ζητᾶμε!“ θὰ μοῦ εἰποῦν καὶ πέτρες θὰ μοῦ ῥίξουνε! . . . Μὰ δὲ θὰ ξέρανε τὶ λέγεται: „Ψωμὶ“, ἂν οἱ ἄλλοι, οἱ πλούσιοι, δὲν τοὺς δίνανε τὸ ψύχαλό τους γιὰ νὰ κάνουνε τὸν εὐεργέτη — κι' αὐτὸ τὸ ψύχαλο εἶνε ποῦ τοὺς ἔδειξε καὶ πρωτομάθαι τὶ σημαίνει: πείνα! Κι' ἀπ' τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὄλο περσότερο εἶνε πεινασμένοι. — Δὲ φταῖνε ποῦ ἔτσι, χάνουνε τὴ πτώχεια τους, τὴ νύχτα τους καὶ τὴν ὀρφάνια τους γιὰ ἓνα κομμάτι ἐλεημοσύνη. Γιατὶ ἀρκεῖ τὸ ψύχαλο τοῦ γείτονα — τὸ ἓνα καὶ μόνο ψύχαλο — γιὰ νὰ τοὺς κλέψαι ὀλόκληρη τὴ φτώχεια τους. Κι' ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ τὸ παίρουνε δὲν εἶνε πια οἱ φτωχοὶ, δὲν εἶνε οἱ ὀρφανοὶ, δὲν εἶνε πια οἱ στραβοὶ! Γιατὶ ἄξαφνα — χωρὶς νὰ ξέρουν πῶς — ἀρχίζουν νὰ πεινᾶνε, ἀρχίζουνε νὰ τρέχουνε πίσω ἀπ' τὸ φῶς ποῦ ἔρχεται ἀπόξω καὶ δὲ χορταίνουνε ποτὲ! — Ἄν ἀγαπᾶμε ἀληθινὰ τὸ διπλανό μας καὶ δὲ ζητᾶμε νὰ ἐξαοτήσουμε τὴ τέτοια ἀγάπη μας ἀπὸ

τῆ ταπεινῆ ἀνταπόκριση μιᾶς εὐκολόδοτης εὐγνωμοσύνης ἢ ἀπ' τῆ πιθανότητα νὰ ἐπιβαρύνουμε μὲ μιὰ ὑποθήκη ἰσόβια τὴν ὑπόληψή του — ἂν ἀγαπᾶμε, λέω, ἀληθινὰ τὸ διπλανό μας, δὲ πρέπει οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή — (κι' ἄς εἶνε ἢ πιὸ του δύσκολη ἢ σωσιότερα: ἢ πιὸ εὐκολη σὲ μᾶς γιὰ νὰ πουλήσουμε λιγάκι εὐεργεσία) — νὰ τὸν βοηθήσουμε καὶ νὰ τοῦ ἀπλώσουμε τὸ χέρι. Γιατὶ τοῦ παίρνομε περισσότερα παρ' ὅσα αὐτὸς νομίζει ὅτι τοῦ δίνουμε!

"Ἄν περισσεύουν τ' ἀγαθὰ στὰ χέρια μας ἢ ἂν — ῥωμαντικοὶ ὅπως εἴμαστε — νοιώσουμε μάταια ὅσα πλούτη ἐπίγεια εἶνε στὰ χέρια μας (ἢ στὸ κεφάλι μας) καὶ θέλουμε νὰ δοκιμάσουμε καὶ κᾶτι ἀπὸ τὴ φτώχεια — ἢ ἂν πάρομε ἓνα βράδυ τὴν ἀπόφαση ἀπὸ ἀληθινὴ μιὰ πίστη ν' ἀσκητέψουμε, καλύτερα νὰ ρίξουμε στὴ θάλασσα τὰ πλούτη ὅσα κρατᾶμε (γιατὶ ἔτσι μόνο θὰ μπορέσουμε νὰ λυτρωθοῦμε ἀπ' τὴν εὐθύνητους) παρὰ νὰ τὰ σκορπίσουμε συνδράμοντας ὄσους δὲν τᾶχουνε (γιατὶ ἔτσι μένουν πάντοτε στὰ χέρια μας)! Ὁ οἶκτος εἶνε ἓνα αἴσθημα πολὺ ἀνθρώπινο καὶ ταπεινὸ — εἶνε ἀπ' τὶς πιὸ κοινὲς καὶ τιποτένιες μας ἀδυναμίες. Γιὰ κεῖνον μάλιστα ποῦ ἀποφασίζει ν' ἀσκητέψη γιὰ νὰ κερδίση τὴν αἰώνια ζωὴ, εἶνε μιὰ ἀντίφασις πρὸς τὴν ἀπόφασή του, δταν, προτοῦ νὰ πάη στὴν ἔρημο, σκορπίζει στοὺς φτωχοὺς τὰ ἐπίγεια πλούτη του. Γιατὶ ἔτσι δὲν ἀποχωρίζεται — ὅπως θᾶπρεπε — τὸν ἄνθρωπό του. Γιατὶ ἔτσι ἢ ἀρχὴ τοῦ ἀσκητισμοῦ του εἶνε μιὰ πράξη ἀπ' τὶς πιὸ ἀδύνατες κι' ἀνθρώπινες. Κι' ἀποχωρίζεται τὴν ὕλη γιὰ νὰ μὴν ἀποχωρισθῆ ὁμως ἐκείνη τ' ὄνομά του. Γιατὶ κι' ἂν ἄλλοι τὰ κρατᾶν στὰ χέρια τους ὅσα ἀπ' τὰ ἐπίγεια πλούτη ἐκεῖνος τοὺς ἐχάρισε — δὲν εἶνε οἱ σημερνοὶ του κάτοχοι· παρὰ μονάχα οἱ κληρονόμοι

6*

ἐκείνου ποῦ τ' ὄνομά του πάντοτε θὰ μένη χαραγμένο ἀπάνου τους μαζί μὲ τὴ παληά του κυριότητα, ποῦ ὅσες γενηὲς κι' ἂν ἐπακολουθήσουνε ποτὲ δὲ σβένει! Γιατὶ εἶνε τὸ ἴδιο σὰν τὸ βράδα ποῦ θὰ χῶριζε ἀπ' τὸ κόσμο ν' ἄρχιζε τὸν ἀσκητισμὸ του μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῆς τελευταίας του γεννητικῆς ἐπιθυμίας κ' ἔτσι νὰρχώταν κάποιος στὴ ζωὴ ποῦ θὰ κληρονομοῦσε τ' ὄνομά του καὶ ποῦ μέσα του θὰ ἐξακολουθᾶγε νὰ ζῆ!

VII

Δὲ ξέρω ἂν εἶχα τὸ δικοίωμα νὰ μακρύνω τόσο τὴ παρένθεση — (γιὰ ὅποιον τὸ θέλει ἄς μείνη μόνο μιὰ παρένθεσις . . .) — ποῦ δίχως νὰ τὸ νοιώσω παρεμβλήθηκε μονάχη της — (γιὰ ὅποιον τὸ θέλει ἄς εἶνε κι' ἄσκοπα . . .) — χωρίζοντας — ὅσο γιὰ μένα: — ἐνώνοντας τῆς ἀφηγήσεώς μου τὴ συνέχεια. Εἶνε ἄλλωστε καιρὸς νὰ κάμω μιὰ ἐκμυστήρευση: ἔτσι ὅπως γράφω ἀφίνω μόνα τους νὰρχόνται ὅσα κι' ἂν ἔρχονται κι' ὁμολογῶ πῶς μοῦ εἶνε ἀσύγκροια πὶὸ εὐπρόσδεκτα ὅσα ἔρχονται ἀπρόσκλητα. Γιὰ νὰ σᾶς 'πῶ: πῶς ἔρχονται — δὲ ξέρω κι' οὔτε ποτὲ μου θὰ τὸ μάθω. Ξέρω μονάχα: ὅτι ἔρχονται κι' αὐτὸ μοῦ εἶνε πολὺν — γιατί ἄλλωστε ἔχω ἀπὸ καιρὸ ξεσυνηθίσει νὰ ρωτάω. Γιατὶ μοῦ δίνουν τὴν ἀπάντηση χωρὶς νὰ τὰ ρωτάω. Κι' ὅσα ὡς τὰ τώρα εὐρῆκα — ποτὲ μου δὲν τὰ ζήτησα. Γι' αὐτὸ καὶ βροῆκα! Ὅσο κι' ἂν εἶνε λίγα εἶνε ἀρκετὰ ὅμως γιὰ μιὰ πίστη ἀτέλειωτη καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἄφταστη. Μιὰ τέτοια πίστη καὶ μιὰ τέτοια ἐκπλήρωση ποτὲ σας δὲ θὰ βροῆτε σεῖς ὅσοι ἄδικα ἐφιλοδοξήσατε ἀπ' τοῦ λογικοῦ τὴ σταχτοδόχη νὰ „ὀσφρανθῆτε“ ἓνα θυμίαμα πὶὸ . . . οὐράνιο ἀπ' τὸν . . . ἰδρώτα σας ποῦ

πάει χαμένος ἄδικα καὶ ποῦ στὸ τέλος θὰ βρέθῃτε ἀναγκασμένοι πᾶ νὰ τοῦ ἀποδόσετε — ἀφοῦ ἔλα τ' ἄλλα θὰ σωπαίνουνε — μιὰ σημασία . . . μεταφυσική. Δὲ σᾶς λυπᾶμε. Γιατὶ ἔτσι σᾶς ἀξίζει. Ἄς ξεχνούσατε — γιὰ μιὰ στιγμούλα μόνο ὡς τὸν ξεχνούσατε τὸν ἄνθρωπὸ σας!

Ε. Κεφάλαιο.

I

Κ' ἔτσι ἀπαντήθηκαν στὸ κόσμῳ δυὸ ἄνθρωποι. Λιγάκι ἀπίστευτο. Μὰ διόλου σύμπτωσις.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ νέος ἦταν προσκαλεσμένος σπίτι της. Μὰ στὴν Ἀγνή δὲν εἶπε τίποτα.

Κ' ἡ Βιοργινία τοῦ μίλησε:

„Δὲν εἶνε ἡ δεύτερη φορὰ ποῦ σ' ἀνταμώνω. Δὲν ἦταν χιτὲς ποῦ σὲ πρωτόειδα. Μοῦ φαίνεται σᾶν ἀπὸ χρόνια, αἰῶνες νὰ σὲ γνώριζα.“

Κ' ἐσώπασε ἔτσι. Μὰ ὅμως κ' ὁ νέος τὸ ἴδιο σκεπτότανε. Κ' εἶχαν κ' οἱ δυὸ τους δίκην. Γιατὶ εἶχανε στ' ἀλήθεια χρόνια ἀμέτροτητα καὶ . . . μερικὰ ἴσως πρὶν ἀκόμα γεννηθῶν ποῦ γνωρίζοσαντε. Κάποτε ἰδῶνθηκαν — ἴσως παληὰ ποῦ ἐζοῦσαν ἔτσι ἀγέννητοι κ' ἀνώνημοι — καὶ γεννηθῆκανε ἔπειτα κ' ἤρθαν στὸ κόσμῳ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ξαναπαντηθῶν! Μιὰ νύχτα εἶχανε δόσει — ἔτσι χωρὶς νὰ. ξέρουν πῶς — ἓνα φιλὶ μέσ' στὸ ἄπειρο κ' ἦταν ἐκεῖνο τὸ φιλὶ κ' ἦταν μονάχα ἐκεῖνο ποῦ τοὺς ἔφερε στὴ ζωὴ — (γιατὶ γεννήθηκαν ἀπ' τὸ φιλὶ) — κ' ἦταν ἡ νύχτα